

DE AVONTUREN VAN SUSKE EN WISKE IN MIJN KLAS

Bij het werken met strips in de klas is de moeilijkste stap wellicht die van onder het knusse kunstlicht van de leeslamp naar het harde daglicht van de klas, de stap van de theorie naar de praktijk.

Onder de leeslamp ontmoet je fraaie beschouwingen over strips, vind je (niet zo erg veel) bedenkingen over stripdidactiek en word je vooral ook overdonderd door het voortdurend groeiende en evoluerende aanbod aan strips. Je komt er tot de bevinding dat het een beetje vreemd is om strips, die voor een niet onaardig deel het leespakket van een doorsnee tiener uitmaken, in het literatuuronderricht links te laten liggen. Het blijkt zelfs mogelijk om in het kader van dat literatuuronderricht een globale doelstelling te omschrijven: "Kritische striplezers vormen die in staat zijn het medium zelfstandig en genuanceerd te beoordelen". Het klinkt heel mooi.

Maar dan sta je daar plotsog in oog met het probleem van de realisering van die doelstelling. "Hoe moet ik zoiets straks, wanneer ik voor mijn klas sta, aanpakken?". Lesmodellen en voorbeelden zijn heel weinig of ze komen niet helemaal tegemoet aan je visie en/of werkomstandigheden. Dat betekent dat je bijna uitsluitend aangewezen bent op experimenteren, vallen en opstaan, en het is dat wat die overstap van theorie naar werkelijkheid op het eerste gezicht onaantrekkelijk maakt.

Het leek me dan ook het beste om, toen ik met strips in de klas begon te werken (1), het terrein eerst af te tasten. Ik wou zien wat de leerlingen wisten en dachten over strips, in de hoop dat het me duidelijk zou worden welke invalshoeken er geboden werden om de doelstelling waar te maken en hoe die doelstelling aangepast en gespecificeerd moest worden.

Na een klasgesprekje waarin weinig gestructureerde stripleeservaringen werden uitgewisseld, vroeg ik de leerlingen elk één strip naar keuze mee te brengen naar de klas. Op basis van die strips werden 's anderendaags door de leerlingen zelf leesgroepjes gevormd van 4 à 5 personen. Binnen zo'n groepje werden de strips uitgewisseld zodanig dat elk groepslid alle strips van de groep binnen enkele dagen gelezen had. Dit alles

moest klaar zijn tegen een op voorhand afgesproken lesuur Nederlands.

Bij de aanvang van dat lesuur kregen de groepjes als opdracht het opmaken van een striprapport, d.w.z. per strip kregen ze een beoordelingsschema waarin aandacht werd gevraagd voor 4 onderdelen : verhaal, figuren, manier van tekenen en tekst. Over elk van die onderdelen moesten een aantal vragen beantwoord worden. De bedoeling van deze werkwijze was dat de leerlingen hun algemene appreciatie over een strip ("goed, flauw, zeven, tof...") duidelijker leerden specificeren en dat ze een onderscheid leerden maken tussen normen die terugslaan op inhoud (verhaal, waarden) en vorm (tekening, tekst). Zo zouden, dat hoopte ik toch, de typische kenmerken van strips voor hen duidelijk worden en zouden automatisch een aantal problemen en vragen opduiken (2).

Tijdens de groepsbesprekingen, die per strip telkens geleid werden door een andere "voorzitter-secretaris", manifesteerde zich al vlug de behoefte aan taalmateriaal met betrekking tot strips. "Hoe heet dat zo'n vakje waarin de tekst van de stripfiguren staat ?", "Hoe noem je nou een tekenstijl als die van Marc Sleen ? En die van Giraud in "Bleueberry" ?".

De groepsbesprekingen werden daarom even onderbroken voor een korte taalschatles waarin begrippen als "tekstballon, compositie, schematisch tekenen, realistisch tekenen...." werden aangebracht.

Toen dan uiteindelijk alle strips besproken waren - en dat kon binnen het tijdsbestek van 2 lesuren - werd aan de groepen gevraagd om, weer aan de hand van een beoordelingsschema een vergelijkend eindrapport op te maken. Hierin werden de bovengenoemde 4 onderdelen tussen de strips onderling vergeleken.

Gedurende de 4 lesuren volgend op de groepsbesprekingen moest elke groep ten slotte een mondeling verslag van de bevindingen van de groep aan de klas brengen. Dit werd opgevat als een (groeps)spreekbeurt en diende ook als dusdanig voorbereid te worden. Als waardevol hulpmiddel ter illustratie van het verslag konden de leerlingen gebruik maken van een episcope. Elke groep kreeg op voorhand een lesuur toegewezen dat steeds ingedeeld werd als volgt : 15' afzonderlijke striprapporten, 14.

10' vergelijkend eindrapport, 25' vragen, discussie, gesprek tussen groep, leraar en klas. In dat laatste onderdeel beschouwde ik het vooral als mijn taak de discussie eventueel op gang te brengen, te synthetiseren wat er aan problemen of besluiten werd gesteld en de invalshoeken voor meer gerichte lessen rondom strips te ontdekken.

Wat waren nu de resultaten van deze methode ? Het bleek uit de voorstelling van de rapporten dat de leerlingen in staat waren een aantal kenmerken van het medium strip te omschrijven en dat zij hun beoordelingen preciezer uitdrukten dank zij het duidelijke onderscheid tussen de soorten normen en het verworven bezit van een stuk strip-taalschat. De discussie achteraf opende niet in alle, maar wel in de meeste gevallen, duidelijke perspectieven voor een verdere werking rond strips (3).

Eén voorbeeld ter illustratie.

Een groep besprak vier albums van Suske en Wiske. Uit het vergelijkend eindrapport kwam duidelijk naar voor dat er een aantal stereotypen in die albums zaten : "...steeds een happy-end, de helden moeten altijd de moeilijkste problemen oplossen en winnen altijd van de slechten, dezelfde grappen komen in lichtjes gewijzigde vorm wel eens meer voor, bepaalde lichaamshoudingen en gezichtsuitdrukkingen keren steeds weer. De daaropvolgende klassikale discussie draaide rond die vaststelling "Die verhalen eindigen altijd goed. Iedereen is tevreden op het eind", ik kwam even tussen : "Vinden jullie dat zo'n happy-end bij een strip hoort ?"

"Een happy-end moet er zijn. Anders is het verhaal niet prettig om te lezen".

Niet iedereen was akkoord : "Ja, maar als er een happy-end is, weet je al op voorhand hoe alles afloopt. Dat is niet prettig."

"Een strip moet toch goed aflopen! Men kan de helden toch niet laten sterven, hé. Dan is de serie ten einde en kan men geen boeken meer verkopen".

"Alle strips lopen toch niet goed af. De verhalen van Bleuberry eindigen vaak als de held in nesten zit".

"Ha ! Dat is natuurlijk ook een goed trukje om jou het vervolg te laten kopen".

In dit stukje gesprek viel het op dat de sprekers er zich wel van bewust

waren dat strips koopwaar zijn en dat er tussen die eigenschappen en de inhoud verbanden konden gelegd worden. Misschien een interessant uitgangspunt voor een verdere les, noteerde ik.

De discussie ging verder : "De manier waarop een happy-end wordt bereikt speelt toch ook een rol. Bij 'Knokkersburcht' weet je wel dat Jerom terug bevriend zal worden met Suske en Wiske, maar je weet niet hoe. Daarom lees je het boek met spanning verder , tot op het einde".

Meteen werd hier een goed antwoord op het probleem gegeven en een verhaal-technische kwaliteitsnorm gesteld. Het leek me belangrijk die samen te vatten : "Een happy-end moet niet, het mag. Bij een goed vertelde strip zit het verhaal echter zodanig in mekaar dat je niet op voorhand weet hoe het al dan niet gekende einde zal bereikt worden". Iedereen was het daarmee eens.

Het gesprek was echter nog niet uitgeput.

"Als je een aantal "Suske en Wiske"'s albums na elkaar leest, dan raak je ze toch beu. Je kan dan niet meer lachen met de grappen die steeds dezelfde zijn".

"Dat is niet waar. Er staan veel originele grappen in "Suske en Wiske". In "Het Slot van Beersel" met die uil bv. Je moet er wel op letten natuurlijk !"

"Ja, dat is ook bij Asterix zo. Je moet soms goed opletten om de grappen te ontdekken. Idéfix doet soms gekke dingen die je de eerste keer niet ziet".

"De manier waarop je leest, bepaalt dus vaak je leesgenot", stelde ik.

"Een aandachtige lezer wordt beloond, want hij doet meer ontdekkingen dan een slordige lezer". Waarop iemand antwoordde : "Dat is juist. Maar er moet eerst wat te ontdekken zijn. In de oude boeken van Suske en Wiske vind je nog wel originele grappen, maar in de nieuwste komen toch dikwijls dezelfde terug. Als Jeron tegen iets aanbeukt, dan duurt dat altijd even voor dat ding instort. Hij zegt dan altijd hetzelfde : "Beseft nog niet wat gebeurd is... Komt wel...", Uit de klas steeg een herkenningsslachje op, onmiddellijk gevolgd door een verontwaardigde reactie : "Het is toch normaal dat sommige grappen af en toe terugkomen ! Als jij zoveel boeken zou moeten schrijven, zou jij dan steeds zoveel nieuwe grappen kunnen bedenken ?". Het antwoord van de eerste spreker lag voor de hand : "Dan moet Willy Vandersteen er maar

minder schrijven". Toen gingen verontruste stemmen op : "Mag hij dat wel, minder boeken schrijven ?" en "Maakt hij echt al die boeken zelf van de Rode Ridder, Bessy, Suske en Wiske, Jerome...?"

Hier drong zich opeens goed voelbaar de nood op aan een stuk informatie over de oorzaken van de door de meesten beaamde kwaliteitsvermindering bij "Suske en Wiske" en over de massa-productie van strips. De les die hier uit voortkwam, was een klassieke stilleles, middel bij uitstek om een stuk informatie indringend te laten (of te leren) opnemen.

De gebruikte tekst maakte ik zelf. Hij bestond uit twee delen ; een louter informatief deel over de productie van strips bij Studio Vandersteen (gebaseerd op diverse striplexicons), en een (qua taalgebruik en lengte) bewerkt Humo-interview met ex-Vandersteen-medewerker, Daniël Jansens. Vooral dat interview legde heel duidelijk bloot dat bij de commerciële massa productie van strips de kwaliteit vaak lijdt onder de kwantiteit. Wat meteen ook bij velen een "aha"-uitroep ontlokte die me even de indruk gaf dat ik misschien wel bezig was met het "vormen van kritische striplezers die in staat zijn het medium zelfstandig en genuanceerd te beoordelen".....

W. Van Dam.

Voetnoten :

- (1) In een 2de jaar A.S.O., jongensschool, 2 parallelklassen.
- (2) Inspiratie voor deze werkwijze vond ik gedeeltelijk in het hoofdstuk over strips uit "Taal met effect 1" van J. ten Brinke W. Drop (Uitg. Wolters).
- (3) Drie projecten kwamen eruit te voorschijn. Eén daarvan wordt in het artikel als vb. beschreven. De andere waren een vergelijking van 2 strips over oorlog, en één waarbij de leerlingen zelf een strip maakten.